

Dějiny žvýkačky

Nedávná reklamní akce firmy Wrigley's přinášející zdarma žvýkačky našim žákům ve mně na jedné straně vzbudila obavy, kde všude najdu nalepenou nevábnou hmotu, na niž si osobně příliš nepotrpím (naštěstí to bylo únosné), ale na druhé straně mě napadlo zpracovat příspěvek z dějin tohoto „mletí pantem naprázdno“.

V obecném povědomí má asi každý, že se k nám žvýkačka dostala z Ameriky ve 20. století. Něco jsem

Encarta Encyclopedia, FPG International, LLC

věděl o žvýkání různých pryskyřic a ztuhlých stromových šťáv, zejména mízy „chicle“, něco málo i o samotné firmě Wrigley's. Ale na internetu jsem narazil na článek publikovaný v British Archaeology roce 1997, a ten mě neobyčejně zaujal. Píše se v něm totiž, že nejstarší žvýkačkou byl – dehet z březové kůry! Od doby asi před 9000 lety (počátek období mezolitu, tzv. střední doby kamenné) byl dehet běžně žvýkán v severní Evropě. V rašeliništích Německa a Skandinávie našli archeologové kusy dehtu s otisky lidských zubů. Projekt univerzity v Bradfordu se zabýval analýzou nálezů z různých míst a určil jako surovinu

právě zmíněnou březovou kůru. Tím ovšem vznikla archeologická záhada, jak vysvětlit obtížnou výrobu v předkeramickém období lidských dějin. Zahřívání kůry totiž musí probíhat při poměrně vysoké teplotě za nepřístupu vzduchu. Existovaly mnohem dostupnější přírodní žvýkačky, např. pryskyřice některých borovic. Březový dehet se užíval nejen ke žvýkání – sloužil jako vodovzdorný tmel, či lepidlo při výrobě zbraní. Zatím nevíme přesně, proč naši prehistoričtí předkové březový dehet žvýkali. Hypotéza o narkotických účincích, odvozená ze žvýkání betelu, koky, či tabáku, se ukázala lichou. Není vyloučeno, že důvody byly léčebné, popř. i hygienické, březový dehet obsahuje složky s dezinfekčním účinkem, mohl pomáhat při infekcích v dutině ústní nebo při bolestech zubů. Většina mezolitických žvýkačů byla ve věku 6-15 let. Z toho plyne domněnka, že „pražvýkačka“ mohla mít podobný význam jako má někdy dnes, tedy sloužila zábavě dětí, popř. mohla být nápomocna při výměně mléčného chrupu.

Současná žvýkačka pochází ovšem skutečně z Ameriky. Tradicí původních obyvatel bylo opět žvýkání stromových pryskyřic, severoameričtí Indiáni žvýkali ztuhlou smrkovou mízu. Od nich tento zvyk převzali kolonisté a doplnili sortiment včelím voskem. Staří Mayové žvýkali chicle – ztuhlou šťávu stromu sapodilla (*Achras Zapota*), která se, jak uvidíme, stala klíčovou surovinou pro moderní žvýkačku. V roce 1848 začal vyrábět a prodávat první komerční žvýkačku John B. Curtis, jeho zboží mělo značku *the State of Maine Pure Spruce Gum* („čistá smrková guma ze státu Maine“). Tentýž výrobce vyrobil o dva roky později ochucenou parafínovou žvýkačku, která předčila co do oblíbenosti onu smrkovou.

Mezi dalšími vynálezci, které zde nechci vyjmenovávat, zájemce odkazují na webové stránky, zaujímá zvláštní místo Thomas Adams (1818-1905). Tento vynalézavý muž vystřídal několik profesí, než se v 60. letech 19. století stal poměrně neúspěšným fotografem. V této době se na palubě lodi setkal s generálem Antoniem Lopezem de Santa Anna (neslavně proslulým u Alama, kdo trochu znáte americkou historii), který odjížděl z Mexika do exilu. Generál jej inspiroval k pokusům se stromovou šťávou chicle. Měl totiž v úmyslu s ní obchodovat jako s možnou surovinou pro výrobu pryžových obručí a Adams měl být osobou, která je bude s podporou generálových mexických přátel levně vyrábět. Tak se chicle dostala do severní Ameriky. Adams zkusil z chicle vyrábět hračky, masky, galoše i obruče, ale nedařilo se mu. V roce 1869 kus hmoty ochutnal. Žvýkal a žvýkal, až dostal nápad základní hmotu ochutit (použil později lékořici a výrobek nazval Black Jack). Brzy nato založil první továrnu na žvýkačky, v roce 1871 je vyráběl hromadně a prodával kus za penny. Jeho reklamní slogan zněl „*Adams' New York Gum No. 1 – Snapping and Stretching*“. Leč to není vše. V roce 1888 přišel s ovocnou žvýkačkou, nazval ji Tutti Frutti a pro její prodej vynalezl automat. Tyto žvýkačkové automaty byly umístěny v newyorském metru a byly vůbec prvními americkými prodejními automaty. Automaty na žvýkačku dostaly později název „gumball machines“, pro typický kulovitý tvar nabízených žvýkaček.

Podrobný popis dalšího vývoje žvýkačky by byl opět nezáživný, chicle se začala mísit s bonbonářským sirupem (vyrábí se z kukuřičného škrobu), cukrem a dalšími látkami (mátový extrakt, další složky podporující trávení) a žvýkačka tak získávala chuť a konzistenci, kterou známe dnes. Žvýkačka se stala významnou součástí americké kultury. V roce 1893 uvedla chicagská továrna Williama Wrigleyho na trh dva nové druhy: Juicy Fruit a Wrigley's Spearmint, která je dodnes jednou z nejprodávanějších žvýkaček na světovém trhu. V roce 1899 vznikla ve snaze konkurovat Wrigleymu American Chicle Company, která sloučila několik značek, mimo jiné i

Adamsovu. V roce 1914 William Wrigley Jr. představil žvýkačku Doublemint.

Populární „bubble gum“, tedy pevnější a tvárnější žvýkačka určená k vyfukování bublin, se objevila v roce 1906 zásluhou Franka Fleera. Svůj výrobek nazval autor Blibber-Blubber Gum, ale přilíš s ním neuspěl, nepříjemnou vlastností byla značná lepkavost. V roce 1928 bublinovou žvýkačku náhodným pokusem zdokonalil Walter Diemer, Fleerův účetní (šikovný!). Nový výrobek se v pokusném prodeji okamžitě prodal. Fleerova továrna obarvila žvýkačku narůžovo, nazvala Double Bubble a úspěšně vypustila do úst klientů. V roce 1951 způsobila jedna továrna (Topps) renesanci bublinové žvýkačky, když začala přidávat do balení baseballové karty (které prý

vystřídaly předchozí dárek – cigarety „kusovky“...). Ve stejné době se také objevily první žvýkačky bez cukru.

Dnes se žvýkačky vyrábějí z gumové báze, kterou může být chicle, ale pravděpodobně to už bude spíš syntetická látka, zmíněného bonbonářského sirupu, změkčovadel a příchutí. Průměrný Američan sežvýká za rok 300 žvýkaček, v USA se jich ročně prodá přes dvě miliardy. Někteří američtí učitelé, kteří dříve žáky za žvýkání trestali, dnes nabízejí žvýkačky za odměnu. Žvýkání zkrátka ovládlo civilizaci, jen kdyby tato neplivala žvýkačky na chodník. Nebo se to dělá jenom někde?...

Použito:

AVELING, E. *Chew, chew, that ancient chewing gum*. [online]. [cit. 2006-06-21]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.britarch.ac.uk/ba/ba21/ba21feat.html>.

A Brief History of Chewing Gum. [online]. [cit. 2006-06-21]. Dostupné na World Wide Web: http://www.candyfavorites.com/shop/catalog_gum_history.asp

Microsoft Encarta Encyclopedia Plus 2004. © ©1993-2003 Microsoft Corporation.

<http://www.wrigley.com>

Ing. Josef Gruber

Publikováno ve Zpravodaji SPŠ strojnické, Plzeň v červnu 2006.